Dodatek do „Przeglądu Lekarskiego".

DWUTYGODNIK HIGIENY PUBLICZNÉJ KRAJOWÉJ

Przedpłata na sam Dwutygodnik w Krakowie: rocznie zł. 2 — półrocznie zł. 1 w. a.
Redakcya: w Krakowie Mały Rynek nr. 431.

Przedpłata na sam Dwutygodnik w państwie Austr. z przesyłką poczt. rocznie zł. 2 ct. 30. — półrocznie zł. 1 ct. 15 w. a.
Numer pojedynczy kosztuje 8 cnt.

Nr. 11. Kraków, dnia 25 Maja 1872 r.

Miejskie Rady Zdrowia.

Projekt do statutu dla Rady zdrowia miasta Krakowa.

(Dokończenie.)

W szczególności do zakresu działania komitetów zdrowia obwodowych należy czuwanie:

a) nad utrzymaniem porządku i czystości placów, ulic, domów i mieszkań, oraz dróg, bruków, mostów, studni, steków, ścieków i osuszeniem wód stojących;

b) nad oświetleniem miasta i przedmieść, tudzież sieni, schodów w domach miejskich i prywatnych;

c) nad stanem dołów kloacznych, wychodków prywatnych i publicznych, należytém ich oczyszczaniem i odwietrzaniem (desinfekcya);

d) nad obyczajnością publiczną, o ile to wchodzi w zakres obowiązków komisarzy obwodowych;

e) nad utrzymaniem porządku i czystości na cmentarzach;

f) nad targami, policyą żywności i napojów, nad targami bydła i transportami tegoż, przyczém komitety obwodowe zwracać mają baczną uwagę, czy przepisy policyjno-lekarskie są należycie przestrzegane;

g) nad robotami publicznemi przez gminę przedsiębranemi, a mającemi związek z pielęgnowaniem zdrowia powszechnego; podobnie nad robotami prywatnemi, czy nie sprzeciwiają się obowięzującym przepisom policyjno-lekarskim;

h) nad wykonywaniem instrukcyj lub przepisów policyjno-lekarskich wydanych dla szkół, ochronek, tudzież zakładów wszelkiego rodzaju, zwłaszcza też pod zarządem gminy zostających, a leżących w obrębie obwodu;

i) nad wykonywaniem wydanych przepisów dla ścierwisk i warsztatów oprawców;

k) nad wykonywaniem obowiązkowych pośmiertnych oględzin zwłok i należytego prowadzenia protokółów tychże oględzin;

l) nad wykonywaniem środków ochronnych od chorób zaraźliwych;

m) nad wykonywaniem środków ochronnych od zarazy na bydło, tudzież chorób zwierząt domowych dla ludzi szkodliwych lub niebezpiecznych.

2) Wykonywanie pomiarów wody gruntowéj.

3) Badanie wody do picia.

4) Utrzymywanie wykazów podrzutków, głuchoniemych i obłąkanych w obwodzie mieszkających poza obrębem zakładów publicznych i donoszenie o zmianie ich mieszkania.

5). Nadzór nad podrzutkami, sierotami, obłąkanymi i idyotami, oraz nad ich opiekunami w obrębie obwodu zamieszkałymi.

Prawa i obowiązki członków komitetów zdrowia obwodowych. Wszyscy członkowie komitetów mają głos równy. Członkowie z urzędu zasiadający w sprawach tyczących się ich urzędowego stanowiska nie głosują. Członkowie nadzwyczajni mają głos doradczy.

Wszyscy członkowie komitetu pełnią swe obowiązki bezpłatnie. Każdy członek obowiązany jest krzewić między mieszkańcami obwodu zdrowe pojęcia o potrzebie pielęgnowania zdrowia powszechnego i objaśniać znaczenie i pożytek przedsiębranych w interesie zdrowia ogólnego środków.

Członek, który bez gruntownego usprawiedliwienia trzy razy z kolei nie przybędzie na posiedzenie, lub nie pełni obowiązków dobrowolnie na siebie przyjętych, traci swój urząd.

Komitety zdrowia obwodowe wybierają z grona swoich członków prostą większością głosów przewodniczącego, jego zastępcę i sekretarza. O wyborze przewodniczącego zawiadamia komitet prezydenta miasta.

Prawa i obowiązki przewodniczącego komitetów zdrowia obwodowych.

Przewodniczący jest organem komitetu zawiadującym i wykonawczym.

W szczególności do Przewodniczącego należy:

a) Zarządzanie posiedzeń;

b) kierowanie czynnościami i obradami komitetu;

c) rozdzielanie czynności między pojedynczych członków lub podkomitety;

d) składanie przewodniczącemu Rady zdrowia sprawozdań lub raportów ustnych lub piśmiennych o wszelkich czynnościach komitetu zdrowia;

e) odbieranie poleceń od przewodniczącego Rady zdrowia;

f) wprowadzanie uchwał i rozporządzeń Rady zdrowia w wykonanie;

g) donoszenie przewodniczącemu Rady zdrowia o zaniedbaniach urzędników miejskich w pełnieniu obowiązków odnoszących się do pielęgnowania zdrowia mieszkańców miasta;

h) udzielanie przewodniczącemu Rady zdrowia wszelkich spostrzeżeń zrobionych przez komitety zdrowia pod względem szkodliwych dla zdrowia mieszkańców działaczy.

Obowiązki sekretarza. Sekretarz komitetu:

a) prowadzi protokół obrad;

b) pomaga przewodniczącemu we wszelkich jego czynnościach;

c) prowadzi dziennik czynności i wygotowuje wszelkie pisma od komitetu wychodzące.

Przepisy przejściowe.

Postanowienia niniejszego statutu dla Rady zdrowia m. Krakowa obowięzują natychmiast po zatwierdzeniu tegoż przez Radę miejską.

Skoro Rada zdrowia się urządzi, Statut niniejszy stanie się w całości obowięzującym i ma tak długo obowięzywać, dopóki sejm krajowy lub Rada miejska nowego statutu nie zatwierdzi. Wykonanie niniejszego statutu poleca się Prezydentowi miasta.

Szpitale, służba zdrowia, choroby panujące nagminnie w dawném Województwie Podolskiém od początku XV wieku.

(Przyczynek do epidemiologii krajowéj.)

Zebrał Dr **Józef Rolle** w Kamieńcu.

(Ciąg dalszy).

Pierwszy szpital powstał w Kamieńcu w 1802 r., staraniem Dr Fokkelmana, który namówił exkomendanta Józefa Witta do ustąpienia na ten cel własnego domu, nad brzegiem Smotrycza położonego: przyjmowano doń, za pewną opłatą, mieszczan i inwalidów miejscowego garnizonu. Ruch chorych w początkach był tu bardzo mały; dla przykładu przytoczymy cyfry z kilku lat rozmaitych:

w 1805	męż.	10	kob.	8	obłąkan. męż.	4	kob.	—
„ 1818	„	5	„	9	„ „	6	„	4.
„ 1822	„	45	„	23	„ „	14	„	—
„ 1862	„	508	„	380	„ „	42	„	35.
„ 1863	„	425	„	307	„ „	54	„	31.
„ 1864	„	327	„	405	„ „	64	„	27.
„ 1865	„	421	„	386	„ „	52	„	40.
„ 1866	„	558	„	536	„ „	78	„	48.

Dodamy tutaj, że szpital ten posiada 100 łóżek, na utrzymanie jego roczne idzie od 17,000 do 22,000 r.

Szpital wojskowy w Kamieńcu założony, około 1818 r., należy do 2 klasy, to jest mieści w sobie 300 chorych żołnierzy i 10 oficerów. Ruch chorych w ciągu lat 10 (od 1853 do 1863 r.) wynosił tutaj 29,462 osób, z których umarło 2309 (1: $14^4/_5$); zwinięty ma on być w maju b. r. O czasowych szpitalach wojskowych mówić nieuważamy za potrzebne, są one przenośne i razem z pułkiem wędrują z miejsca na miejsce: z ważniejszych wszakże i więcéj stałych zasługują na wspomnienie egzystujące w pierwszéj połowie niniejszego stulecia w Tulczynie i Mohylowie, jako w miejscowościach, kędy rozlokowane były sztaby 2. i 1. armii. Szpitale miejskie w powiatowych miastach, w liczbie 11, powstały około 1830 r. Szpital izby dóbr państwa, dla rządowych włościan, założony w Moraffie w 1840 r. Gminy żydowskie w Kamieńcu, Winnicy, Mohylowie i Bałcie utworzyły przed 12—10 laty stałe lazarety dla swoich współwyznawców, niezależne od przytulisk znajdujących się przy bogatszych bóżnicach. Krom tego jest jeszcze w gubernii 6 infirmeryj niewielkich przy fabrykach cukrowych, gdzie robotnicy chwilowy w czasie choroby znajdują przytułek.

Wszystkie szpitale cywilne w gubernii, jak równie przytuliska dla kalek i niedołężnych, znajdują się pod opieką osobnego zarządu, zwanego komitetem powszechnéj opieki (Prykaz obszczestwennaho pryzrenia). Komitet rzeczony otworzony u nas został w 1795 r. przez Tutolmina, owczesnego generał-gubernatora; główny jego fundusz stanowiła suma 15,000 r. assyg. (3,500 r. sr.) darowana przez rząd cesarski i rozmaite nadania prywatne, mające na celu miłosierdzie, a wciągnięte pod kontrolę rządową. Po 1831 r., kiedy nastąpiła sekularyzacya dóbr koscielnych, fundusze i zapisy przytuliskowe wpłynęły do kapitału komitetu opieki; odsetek jego szedł na utrzymanie szpitalów i innych zakładów dobroczynnych, fundusz żelazny zwiększał się co roku, w końcu urósł do cyfry dość poważnéj; tak

w 1821	r. wynosił	20,532	r. sr.
„ 1822	„	24,637	„
„ 1833	„	825,473	„
„ 1861	„	1,804,865	„
„ 1862	„	1,871,018	„
„ 1864	„	1,888,522	„
„ 1865	„	1,991,745	„
„ 1866	„	644,067	„

Zmniejszenie to nagłe tłómaczy się użyciem sumy dość sporéj na zbudowanie nowego szpitala i przytuliska w Kamieńcu, dotąd wszakże nieukończonego jeszcze. Obecnie szpitalów w gubernii pod opieką komitetu jest 12, na utrzymanie ich roczne idzie od 56,000 do 62,000 r. Ruch chorych jest następujący:

	1862	1863	1864	1865	1866
Mężczyzn	2382	4474	3424	4072	4758
Kobiet.........	852	844	1036	1180	1518
Obłąkan. męż....	42	54	64	52	78
„ kob....	35	31	27	40	48
Niedołęż. męż....	93	104	106	117	128
„ kobiet....	66	58	58	66	65
	3470	5565	4715	5527	6595

Szpitale urządzone ubogo, ordynaryuszami w nich są: w Kamieńcu i Bałcie lekarze specyalni, w innych zaś miejscowościach lekarze pełniący służbę miejską.

Liczba lekarzy rządowych waha się od 31 do 39 (bierzemy tu lata 1862—1866). Liczba lekarzy przy prywatnych, wiejskich szpitalach, spadła z 11 do 6; wolnopraktykujących od 110 do 131. Weterynarzy zawsze tylko 3, akuszerek rządowych 13, chirurgów trudniących się szczepieniem ospy najwięcéj w 1862, bo 691, najmniéj w 1866 już tylko 656. Liczba aptek się powiększyła, z 51 doszliśmy do 55.

Przy takiém urządzeniu, jakie wnioski wyprowadzić można? Oto gubernia podolska na 1,933,186 mieszkańców płci obojéj, posiada w szpitalach i przytuliskach około 800 łóżek; specyalnych lazaretów dla dzieci, zakładów położniczych nie ma wcale, infirmerya dla obłąkanych jedna. Szczepień ospy w roku bywa od 27,000 do 30,000, kiedy dzieci co rok przychodzi na świat 92,795 (bierzemy tu sprawozdanie urzędowe z 1870); wprawdzie i umiera ich rocznie 59,357, zawsze jednak przewyżka wynosi 33,438 osób; o rewakcynacyi nie ma mowy. Z tych zakładów przedewszystkiém korzystają mieszczanie, służba dworska, wojsko czynne i emeryci wojskowi; kmieca rzesza jest na łasce exploatujących ją cyrulików. Wprawdzie przed dwoma laty przybył nowy urząd lekarza kmiecego; gminnym go nie nazywamy, bo nie gmina lecz powiat cały do niego należy; lekarz taki obowiązany jest cierpiącym włościanom nieść pomoc lekarską; nie zapominajcie wszakże, że powiaty nasze są dość rozległe (np. największy Bałcki liczy 7,609 werstw kwadr., najmniejszy Mohylowski 1,842 w. kw.), a choć zaludnione umiarkowanie, bo od 125,000 do 203,000 osadników posiadają: czy więc jeden człowiek może rozciągnąć opiekę nad taką liczbą osób, być zarazem aptekarzem, dentystą, okulistą, dermatologiem, syfilidografem, akuszerem, terapeutą, operatorem itd. itd? Przeczące rozwiązanie tego pytania nie ulega żadnéj wątpliwości [1]). Ale za tą dobro-

[1]) Szczegóły statystyczne, wyżéj wymienione, czerpałem z Marczyńskiego i z papierów miejscowego statystycznego komitetu.

czynnością niejako urzędową i miłosierdzie prywatne, od czasu do czasu, podawało rękę wsparcia chorobom i kalectwu. Zbędziemy ją kilku słowy. Pierwsze najwcześniejsze towarzystwo, założone przy gimnazyum podolskim w Winnicy, powstało w 1814 r., celem jego było niesienie pomocy lekarskiéj chorym niezamożnym uczniom [1]). Zbierało ono rocznie od 6000 do 8000 złotych, z któréj to sumy utrzymywało niewielką infirmeryą i cyrulika; ze sprawozdania za lat 8 (od 1815 do 1823) dowiadujemy się, że leczono w niéj 501 chorych, z których umarło 11. Towarzystwo to po 1831 r. zniesione zostało. Towarzystwo dam kamienieckich, powołane do bytu przez Wiktoryą z Potockich Bachmatief, zawiązane 12, grudnia 1821 r., wydawało corocznie od 3000 do 4000 r. na wsparcie ubogich i ich leczenie; po 10 latach istnienia upadło zupełnie. Drugie podobne towarzystwo w 1856 r. założył ks. kanonik Brudzyński; to sankcyi rządowéj uzyskać nie mogło; a w r. 1865. kazały mu miejscowe władze zawiesić wszelkie czynności. Ze sprawozdania za lat pięć (1856—1862) dowiadujemy się, że wydało ono, na cele dobroczynne 13,031 r. [2]). Od 1868 r. egzystuje w Kamieńcu filia komitetu pomocy dla rannych wojaków, słabe dotąd dająca życia oznaki.

(C. d. n.)

Rozkład odczytów higieny w szkołach francuzkich.

(A. K.) Akademia lekarska francuzka przyjęła następujący rozkład odczytów hygieny w szkołach:

Odczyt 1) Higiena, cel téj nauki i środki. Działacze atmosferyczne, pod względem ich wpływu na zdrowie (powietrze, światło, ciepło, elektryczność, suchość, wilgoć, wiatr). Zmiany główne powietrza (klimat, choroby miejscowe i nagminne).

2) Mieszkania (grunt, wystawienie względem 4ech stron świata, wentylacya, ogrzewanie mieszkań, oświetlenie, ochędóztwo). Przyczyny niezdrowia. Odzież, zmiany jéj według pory roku, wieku, klimatu i pogody. Ochędóztwo osobiste: pięknszydła, kąpiele, czystość w ogóle.

3) Pożywienie: przyrodzenie i jakość onego, zastosowanie do wieku, udoli, powołania i do klimatu. Konserwy pokarmowe, zepsowanie i podrabianie pokarmów, dyeta.

4) Napoje. Woda do picia i cechy onéj; sposoby zapobiegania zepsuciu wody i poprawy; przymioty i cechy wody zdrowéj i sposoby zachowania takowéj. Napoje fermentowane: wino, jabłecznik, piwo; wyskokowe, likwory; kawa i herbata.

5) Higiena zmysłów: czuwanie i sen. Praca umysłowa i ręczna.

6) Ruch i spoczynek: Gimnastyka. Cwiczenia specyalne. Pływanie, jazda konna, szermierka i taniec.

Wiadomości policyjno-lekarskie z Ameryki północnéj.

* Rada zdrowia m. N. Jorku wykonała w tych czasach przegląd higieniczny niektórych części miasta, zaludnionych prawie wyłącznie przez ubóstwo; przegląd ten wykrył stan higieniczny mieszkań nader opłakany i dał powód do energicznych środków.

W ciele prawodawczem N. Jorku ma być wkrótce wniesiony projekt do prawa zapobiegającego matactwu lekarskiemu i spędzaniu płodów.

[1]) Marczyński. Statystyka gub. pod. T. III. s. 61.

[2]) Szkic hygieny Podola 1864 r. s. 80.

W Filadelfii ściśle stosowane jest prawo, według którego każdy lekarz, nie donoszący urzędowi zdrowia o przypadku choroby zaraźliwéj przez siebie leczonym, podpada grzywnie 50 dolarów (75 złr.)

* Ustawy zapobiegające chorobom wenerycznym (The Contagious Diseases Acts), zaprowadzone w Anglii w r. 1865, są obecnie przedmiotem niewczesnych zarzutów w parlamencie ze strony członków ujmujących się za wolnością osobistą (!). Obrońcy rzeczonych ustaw przytaczają liczby świadczące o przytłumieniu nierządu w skutek tychże. I tak np. w mieście Plymouth w r. 1865 było 1770 nierządnic, z których 1249 mających mniéj niż 21 lat wieku; w r. 1871 zaś, t. j. po 6-letniém wykonywaniu rzeczonych ustaw, było tamże nierządnic 503, z których tylko jedna mająca mniéj niż lat 17. Jednakże liczby te jeszcze nie rozstrzygają o skuteczności wspomnionych ustaw, która dopiero wtedy byłaby widoczną, gdyby było dowiedzioném, że równocześnie nie wzrósł nierząd pokątny i, co dla nas najważniejsza, że wskutek tychże zmniejszyła się liczba osób zarażonych corocznie chorobami wenerycznemi.

Fałszowanie pokarmów i leków.

* Do parlamentu angielskiego wniesiono projekt do surowego prawa w tym przedmiocie. Kara za podrabianie pokarmów, napojów i leków ma wynosić za pierwszym razem do 50 f. st. (500 złr.) oprócz kosztów, za drugim razem ciężkie więzienie aż do 6 miesięcy. Za sprzedawanie takichże przedmiotów zafałszowanych kara ma wynosić za pierwszym razem 20 f. st. (200 złr.) prócz kosztów, a za drugim razem sędzia ogłosi kosztem skazanego nazwisko tegoż i mieszkanie w sposób, który uzna za stosowny. Ustanowieni téż być mają w tym celu urzędnicy uskuteczniający rozbiory przedmiotów podejrzanych.

Otrucie lodami waniliowemi.

* Dr. A. Maurer opisuje przypadek, w którym 9 osób struło się lodami waniliowemi [1]). Wszystkie doznawały bolów żołądkowych, gwałtownych wymiotów, bolów w jelitach i silnéj biegunki; u niektórych był téż lekki upadek sił i ziębniecie odnóg. Podobnie jak w innych tego rodzaju znanych przypadkach, wszystkie osoby otrute ocalały; leczono je, dając im lód tłuczony, nastój makowcowy *(Tinct. Opii)* itd. Starannie zestawiając przypadki z piśmiennictwa lekarskiego, aut. wykazuje, że otrucia lodami uważano dotychczas tylko po po lodach waniliowych. Dochodzenia chemiczne co do istotnéj przyczyny tych otruć, jeszcze należycie nie wyjaśniły téj sprawy. Ponieważ w lodach waniliowych znajdowano między innemi cynę, pochodzącą z naczyń cynowych, używanych do przyrządzania tychże: przeto sądzono, że otrucie to da się wytłomaczyć przez tworzenie się mleczanu cynowego (kwas mleczny miał pochodzić ze śmietanki); atoli z doświadczeń robionych przez aut. wynika, że mleczan cynowy w zadawkach od 4 do 8 grm. (1—2 dr.) psom nie szkodzi. Wszelako należałoby jeszcze uwzględnić, o ile naczynia użyte do przyrządzania lodów zawierają cynk, albo ołów. Ostatecznie najprawdopodobniejszą jest rzeczą, że nie-

[1]) Deutsch. Archiv f. klin. Med. IX. 303—310.

znana istota szkodliwa znajduje się w samym strąku waniliowym: czyto już w saméj roślinie wytworzona, czy téż może późniéj dodana jako powłoka zebranych strąków przed puszczeniem tychże w handel.

Odwietrzanie odzieży i pościeli w szpitalach publicznych [1]).

*) Do oczyszczania odzieży chorych nowo przybyłych, mianowicie z robactwa, już oddawna z dobrym skutkiem używane są w szpitalu Charité w Berlinie cylindry żelazne podwójne, zbudowane w ten sposób, że w przestrzeni wewnętrznéj (walcowatéj) rzeczy mające być odwietrzone dają się wygodnie zawiesić, do przestrzeni zaś między walcem wewnętrznym a zewnętrznym wprowadza się parę mającą ciepłotę 90⁰ R. Urządzenie wentylów jest wygodne i bezpieczne. Nie małą korzyść stanowi ta okoliczność, że łatwo jest ochłodzić przyrząd, który przeto daje się używać niemal bez przerwy.

Dyrektor tegoż szpitala Dr Esse zbudował niedawno, według téj saméj zasady, przyrząd odwietrzający do przedmiotów większych (materaców itp.) Powietrze w przyrządzie ogrzewa się parą, mającą ciśnienie zwiększone, która krąży w wężownicy z żelaza lanego.

Praca dzieci i kobiet w fabrykach.

* We Francyi uchwalono obecnie, żeby dzieci niemających jeszcze lat 10 nieprzypuszczać wcale do fabryk, a mającym od lat 12 do 13 pozwalać pracować tylko 6 godzin dziennie; w nocy zaś dopiero od 15 roku i to tylko chłopcom, albowiem dziewczyny i kobiety w żadnym wieku niemają być używane do prac nocnych.

* Śledztwo urzędowe co do jakości strawy dostarczanej ubogim w przytułkach londyńskich wykazało w wielu razach znaczne nadużycia popełnione przez dostawców. Zamiast mleka niezbieranego znaleziono w niektórych z tych domów mleko z dodatkiem 20% wody; herbata w niektórych miejscach niczém nie była lepszą od „ułamków miotły“.

— W Nr 14tym pisma „Przyroda i Przemysł“ wychodzącego w Warszawie spotykamy od redakcyi tegoż pisma ogłoszenie na pracę konkursową pod tytułem: „Wpływ nieczystości miejskich na skład wody wiślanéj podczas nizkiego stanu rzeki“. Nagroda za najlepszą pracę wynosić będzie rs. sto.

Rozprawa ta powinna być opartą przynajmniéj na 5ciu rozbiorach wody wiślanéj, zaczerpanéj podczas nizkiego stanu rzeki, a mianowicie:

na rozbiorze wody zaczerpanéj:

1) powyżéj ścieków miejskich;

2) na kilkaset kroków poniżéj ścieku prowadzącego nieczystości z rzeźni (szlachtuza) na Solcu;

3) tuż przy otworze rury wodociągowéj;

4) poniżéj wszystkich ścieków, czyli za Warszawą, i nakoniec:

5) na rozbiorze wody wodociągowéj.

Główną uwagę zwrócić należy na obecność ciał organicznych, oraz produkta ich rozkładu; wodę zaś czerpać należy w możliwie najkrótszych odstępach czasu, i niedaleko od brzegu, gdyż takiéj najczęściéj używamy, — a próbki jéj, w ilości dwóch litrów, zachować na przyszłość.

Premium za pracę najlepszą udzielone zostanie d. 4 lutego 1873 r., t. j. w dzień czterechsetnéj rocznicy urodzin Kopernika, ztąd też nosić będzie nazwę „nagrody imienia Kopernika“. Ostatnim terminem złożenia rozprawy jest 1szy stycznia 1873 r.

[1]) Vierteljahrsschr. f. öffentl. Gesundheispflege. III. 534—540.

* Epidemie cholery z ostatnich lat 41. Od roku 1830 do 1871 pięć wielkich epidemij cholery nawiedziło Europę, z których dwie pochodziły z Azyi, a dwie z Zachodu; prócz tego było wiele wybuchów miejscowych drugorzędnych i trzeciorzędnych. W tym przeciągu czasu było tylko 14 lat wolnych całkiem od cholery (od r. 1837 do 1847 i od 1861 do 1865), prawie zaś dwa razy tyle bo 27 lat cholerycznych.

Wystawa krajowa rękodzielniczo-przemysłowa w Krakowie otwartą zostanie d. 26 września i obejmować będzie następujące działy mające związek z higieną prywatną i publiczną: Aparata do opalenia i oświetlania. Pokarmy i napoje wszelkiego rodzaju; przyrządy lazaretowe. Wzory mieszkań i urządzeń domowych. Tanie, wygodne i zdrowe mieszkania w ogóle. Mieszkania dla robotników i rodzin niezamożnych.

* *Działania nieostrożne*, jak strzelanie w obrębie miasta itp. wzbronione są wszędzie przepisami kodeksów policyjnych. Pomimo tego w stolicy i innych miastach cesarstwa niemieckiego podczas obchodu uroczystego imienin cesarza i króla dnia 22 Marca r. b. niezbyt przestrzegano tych przepisów i tak: w Berlinie zabito przypadkiem człowieka z pistoletu, w Królewcu otwierano drzwi do domów i strzelano w sieni itd. (*K. Pozn.*)

Redaktor odpowiedzialny: **Prof. Dr St. Janikowski.**

W Drukarni „CZASU“ w Krakowie. Rządca Drukarni Józef Kostka.